

Trngd mellan politik och pedagogik

Svensk sprkutbildning efter 1990

Inger Enkvist

May 2, 2005

Det r inte pedagogik som fattas i sprkutbildningen utan motiverade, hrt arbetande elever med adekvata frkunskaper. Sprk r viktigt, speciellt i vr internationaliserade vrld. De hgtidliga uttrycken r legio (drvid frtrngandes Latinets klassiska funktion fram till 1800-talet), men verkligheten r helt annorlunda. Svensken stirrar sig blind p sina frmenta utmrkta engelska sprkkunskaper, men denna ledighet i uttryck och uttal r endast en fernissa. Engelska r ett ltt sprk att tillgna sig p pidgin-nivn, ingen tung strukturerande grammatik, utan ord kan staplas huller om buller och nd resultera i en ngorlunda frstelig svada. P den grunda nivn tminstone. Lgg drtill lite idiomatiska fraser, och illusionen av flytande behrskning instller sig beredvilligt. Sanningen r dock att endast en minoritet svenskar lser engelsk litteratur regelbundet och besitter ett tillrckligt varierat ordfrrd fr att kunna frngra djuplodande diskussion. Ven bland akademiker, fr att inte tala om politiker, frelligger stora svrigheter att hja sig ver en tafflig konversationsniv. Nr det gller andra frmmade sprk n engelskan s r situationen prekr. Fordom kunde man frvnta sig av universitetsstuderande att de kunde tillgodogra sig kurslitteratur ven p tyska och franska, numera vore en sdan tanke nrmast en absurditet.

Sprk r ett frdighetsmne, det innebr ett rplugg. Drillning i grammatik, memorerande av glosor, stndiga repetitioner. Det kan liknas vid motorisk trning som i vilken idrottsgren som helst. Sprkstudiets mera exalterade aspekter kan inte frigras frn det grundlggande, precis som reflexion ver fakta inte kan separeras frn inpluggandet av detsamma. Med andra ord sprk betyder lxor och anstrngning, som sllan r lustbetonat. Krav kan stllas, frdigheter obarmhrtigt bedmas. Den byrkratiskt formade betygstrukturen premierar inte anstrngning, och i den mn sprk r obligatoriska, s kringg detta mer eller mindre systematiskt.

Det r vanligt att frldrar ondgr sig ver den kommande generationen, och man kan argumentera att om det lge ngonting i denna kverulans, s skulle vi ha degenerat ohjpligt frn Romartidens vermniskor. Sanningen r vl snarare att allting gr i cykler, perioder av intellektuellt frfall fljes av renessanser. Faktum r dock att under en tjugofem rs period har den svenska skolan och det svenska hgskolevsendet intellektuellt eroderats. Processen har varit lngsam men obnhrlig allteftersom gamla tiders lrare med sina ideal gradvis har fasats ut. Ja de ivriga fresprkarna fr den nya skolan har lngt talat om att den gamla lrarstammen konserverar, frst nr den r borta kan den nya skolan blomma ut. Och blommat ut har den.

Frr i tiden talade man om lshuvuden. Det vill sga personer med motivation och fallenhet att gna sig t teoretiska studier. Av sociala och ekonomiska skl var det dock inte alltid dem frunnat att utbilda sig, kanske frst p 40- och 50-talet kan man tala om att den s kallade begyningsreserven till strre delen kunde avtappas. Mlet att ge utbildning t de som trsta efter den har nu frvandlats till att ge utbildning t alla, precis som upptuggad fda som pressas ner i gapande strupar. Det talas om att en vlutbildad befolkning r en

frutsttning fr vlstnd och tillvxt liksom fr ett demokratiskt fungerande samhille, de f honnrsorden som terstr i den offentliga debatten. Sdana generella pstende r notoriskt svra att ifrgastta, dock kan man, som ocks har gjorts, ifrgastta den samhilleliga nyttan av att en stor del av befolkningen r universitetsstuderande. Det r en skillnad mellan reell och formell kompetens. Utbildning som samhillelig investering eller lyxkonsumtion. Speciellt som universitetsstudier tenderar att bli spridda under livet som ett s kallat livslngt lrande, istllet fr att koncentreras under de mest formbara ren. En intressant observation hon presenterar r det underliga i fenomenet doktorandtjnst. Varfr skall en utbildning vara s finansiellt subventionerad? Varfr rcker det inte med den potentiella finansiella belningen som den kan ge upphov till? Har doktorandstudier en sdan lg status att studenter mste lockas med sdant pock?

Enkvists bok innehller mycket som har relevans utver sprksituationen, men som nstan alltid kommer generella argument bst till sin rtt nr de frankras i ett konkret sammanhang. Den innehller ocks en hel del om sprkinstitutionernas specifika situation. Brist p resurser, hgkvalificerade lrare, ointresserade elever (som dessutom r fr f fr att generera nskade resurser) som inte ens bryr sig om att utnyttja alla dessa tekniska hjlpmedel som numera str till buds fr den ambitise studenten. Denna beskrivning av lget r inte baserade p enkter och mekaniska statistiska vervganden, utan via djupintervjuer som medfr en nyansering och ett formulerande och tillsynliggrande. Fr en utomstende kan dock vissa aspekter upplevas ssom alltfr provinsiella fr de som inte r nrmast berrda. Verkligheten r grym, de mest behjrtansvrda aktiviteter frsvinner nr std dr ut.

Enkvist recenserar ven pedagogikbcker. Vissa av dem r ofrargliga, lugnt och sansat resonerande, med i och fr sig sunda sikter, dock utan handfasta konkreta rd och rn. Men de tongivande predikar, fr fram sikter och fakta utan argumentation. Sdant r direkt skadligt. Det kan ses som ett intellektuellt parasiterande, sugandes nring och resurser frn den sunda, skapande verksamheten, och dessvrre fnga politikerns ron. Ty, och hr citerar hon Popper, vitsen med en gedigen universitetsutbildning r att kunna skilja mellan experter och charlataner. Universiteten har politiserats i syftet att ppna fr insyn och effektiviseras. Detta ppnar fr andra vrderingar, men ven fr godtycke och diletantism.

May 4, 2005 **Ulf Persson:** *Prof.em, Chalmers U.of Tech., Göteborg Sweden* ulfp@chalmers.se